היינט 4 זייטן.

Radom, dnia 3 Lutego 1931 r.

ראדאָם, ... שבט תרצ"א

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

אַנאָנסען - פּרייזן:

אין מילימעטער שורה: פאַרן טעקסט	40 גר.
" " " אין "	60 "
" " " נאָכ'ן "	25 "

די 1-טע און לעצטע זייט אָנגעהאַלטען
8 שפּאַלטען
אין טעקסט 4 "

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

בעקאַנטמאַכונג.

— די —
אידישע **פאָלקס-באַנק** אין קעלץ (באַנק לודאָווי)
מאַכט בעקאַנט, דאָס צוליעב דער רעאָרגאַניזאַציע פון דער אינקאַסאָ-אַבטיילונג ווערט אַנגענומען העקסלען אויף אינקאַסאָ אויף גאַנץ פּוילען
רעכענענדיג פּראָוויזיע נור 90 גר.
די אינקאַסאָס ווערן אויסגעצאָלט אין טאָג פון איינפליסען שנעל און פּינקטליך
געזעצליך: די אינקאַסאָ-אַבטיילונג איז טעטיג אָהן הפסקה ביז 6 נ"מ.
די אידישע **פאָלקס-באַנק** אין קעלץ
(באַנק לודאָווי)

Dr. Med. SZ. HERTZ
Akuszerja, choroby kobiece.
DZIECI przyjmuje od godz. 1 — 3 pp.
RADOM, ul. RWAŃSKA 19.
(I-sze piętro).

ד"ר מעד. ש. הערטץ
אַקושעריע, פרויען - קראַנקהייטען.
קינדער פון 1 — 3 נ. מ.
ראַדאָם, רווינסקאַ 19.

Z dniem 1-go Stycznia 1931 r. został otwarty
Skład Apteczny
B-ci SYLBERMAN
KIELCE, Starowarszawska 10

POLECA: Materjały apteczne, chirurgiczne, środki opatrunkowe, specyfiki, przetwory chemiczne, chemikalja, artykuły techniczne, wody mineralne, naturalne i sztuczne, kosmetyki, perfumy i wody kolońskie we flakonach i na wagę, farby, pokosty, smary, oliwy, mydło, aparaty i przybory fotograficzne.

Polecamy się łaskawej pamięci
Skład Apt.
B-cia Sylberman.

בברכת מזל-טוב אנו מברכים את חברתנו ר ח ל ז י ל ב ר ש ט י ן
לנשואית עם מר ש מ ו א ל ק ל י מ ן.

ועדת קרן - קימת - לישראל
ב ק י ל צ ה.

ברכתי העמוקה לנשואי ר ח ל ז י ל ב ר ש ט י ן
עם מר ש מ ו א ל ק ל י מ ן.
יזכו לבנות ביתם על הרי ציון וירושלים!

גדלי' פריס, קילצה.

Wyrażamy niniejszem
GUCI ZYLBERSZTAJNÓWNIE
serdeczne wyrazy współczucia
z powodu śmierci MATKI Jej
B. P. **Rywki Zylbersztajnowej**

Wychowawczyni i koleżanki
kl. VIII Gimnazjum Zimnowodów
w Kielcach.

את חברנו ח י י ם ב ס נ ד ו ר ף לארושיו
אנו מברכים בברכת מזל-טוב לבבית.

ועדת קרן - קימת - לישראל
ב ק י ל צ ה.

צו דער פערלאָבונג פון פרל' צ ע ש י א א ל ב י ר ט
מיט ה' ח י י ם ב ע ס ע נ ד א ר ף
ווינשען מיר פיעל גליק און א הערצליכען מזל-טוב.

קיעלץ. ברידער איזאַק און וו. גאָלעמביאָווסקי.

ל ח י י ם ב ס נ ד ו ר ף
מזל - טוב לארושיך!

גדלי' פריס, מנחם פרל, ל, רודל,
מנחם פרקובסקי, אלימלך הוניגסברג.

מיין טיפסטען מיטגעפיהל דעם ה' **משה זילבערשטיין** און פרוי
צו'ן טויט פון זייער מוטער **ר ב ק ה**
און שוואַגער און ברודער **אברהם שפּערמאַן** נ. ע.
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

ת. זיעלאַבי, קעלץ

און ווען שרייז ביליג...

אין דער יעצטיגער קריטישער שעה, האָט מען געפונען א רפואה צום קרי־זיס, מיט'ן פערביליגערען די פרייזען. די מאכט־אָרגאַנען מיט'ן האנדעלס־מיניסטער ערקלערען, דאָס די איינ־ציגע הילף פאר'ן ווירטשאַפטליכען קריזיס, איז נאָר דאָס פערקלענערען די פרייזען פון אלע אַרטיקלען, און דאַן. ווען דאָס וועט געשעהן וועלען מיר האָבען די ריכטיגע ישועה.

מע'ליך, אז לויט דער עקאָנאָמישער טעאָריע איז דער פלאַן א ריכטיגער, אָבער אין דער פּראַקטיק וואָס וועט דאָס העלפען. עס איז פערהאַן א שפּריכוואָרט „וואָס קומט שוין ארויס, אז דער אָקס קאָסט אַ גראָשען, בעת דער גראָשען איז נישטאָ?"... וואָס קע־נען אונז העלפען די אלע פערבילי־גערונגען, אז די וועט זיך די קויפס־קראַפט נישט פיעל הויבען, בעת די מאַסען פערדינען נישט, עס וועט זיי ווי סיי נישט זיין פאַרוואָס צו קויפען.

צי איז דען מיט דריי יאָהר צוריק בעת אלע אַרטיקלען זענען געווען טייער, די עקאָנאָמישע לאַגע נישט געווען פיעל בעסער. מען האָט פערדינט און עס איז געווען מיט וואָס צו קויפען.

און בכלל צי קען אזא מין פערבי־ליגערונגס־אַקציע אָנפיהרען די רעגי־רונג, בעת עס ווערען געהויבען די מאָנאָפּאָל־אַרטיקלען און די אַקציז־אַרטיקלען וועלען נישט ביליגער ווע־רען. עס איז דאָך גענצליך אונפער־שטענדליך, דאָס פון איין זייט צו ווע־לען ביליגער מאַכען און זעלבסט פער־טייערען דעם פרייז פון זאַפּאַלקעס מיט קנאַפּע דרייסיג פּראָצענט. דער אַקציז פון צוקער ווערט נישט ביליגער אין פוילישען צוקער קענען עסען אויסלענדער, וועלכע קויפען איהם פאר א העלפט פרייז ווי מיר אין פוילען, ווען דער באַהן־טאַריף ווערט נישט ביליגער אין דירה געלד זאָל געהעכערט ווערען...

עפּעס איז דער גאַנצער פּלאַן נישט אויסגעהאַלטען און די פּראָיעקט־גע־בער זענען זיך צופיעל מותר.

ווען מען וויל באמת לינדערען דעם קריזיס, הויבען די פּראָדוקציע. פער־גרעסערען דעם קויפס־קראַפט, ווען מען מיינט דאָס אַלץ אויפריכטיג — דאַן דאַרף מען זעלבסט געבען א גו־טען ביישפּיל דערצו.

עס דאַרפען בעדייטענד פערקלע־נערט ווערען די שטייערען.

עס דאַרפען אין דער ערשטער ריה ביליגער ווערען די מאָנאָפּאָל און אַקציז־אַרט קלען...

עס דאַרפען ערטיילט ווערען גרויסע קרעדיטען פאר דער אינדוסטריע און האַנדעל.

דאַן, ווען דאָס וועט געטהין ווע־רען, און דער סוחר וועט אַנשטאָט צו קלערען שטענדיג פון וואנען צו צאָהלען שטייערען, זייט האָבען אריינ־צוקלערען אין געשעפט, צו פערגרע־סערען עס און בעשעפטיגען מעהר אָנגעשטעלטע — וועט שוין במילא די קויפס־קראַפט פערגרעסערט ווערען און דער קריזיס וועט ווערען קלע־נער.

און ווען דאָס וועט נישט געשעהן, איז א פראגע, צי די ביליגקייט וועט זיין דער גואל פון קריזיס.

מ. וואַרשאַווסקי.

Biuro Prośb i Podań

p. f. „PROLITEX"

RADOM, WAŁOWA 5, oficyna 1-sze piętro.

ZAŁATWIA:

Sprawy paszportowe
Mieszkaniowe
Wszelkie Tłomaczenie
i inne.

Redaguje Podania:

Do Władz Sądowych
Skarbowych
Administracyjnych
i Wojskowych:

Windykacje należności w całej Polsce.
Informacje o zdolności kredytowej
Przepisywanie na maszynach.
Biuro czynne: od godz. 8-ej rano do 7-ej wieczór.

— די — שענסטע

טאַפּעטען

צו זעהר ביליגע פרייזען קען מען נור בעקומען

אין דער לאַנג־יעהריגער פירמע

ש. שטיינמאַן

ראַדאָם, לובלינער 21.

טאָג = בוך

פון אַ ראַדאָמער זעלבסטמערדער

(פיניעלע ראַדאָמער אַ רוסישער שפּיאָן.)

דאָס וואָס פיניעלע ראַדאָמער האָט דערציי'הלט איז געווען ממש א שפּאַ־נענדיג געשיכטע פין גאָר. די צוהערער האָבען וואָס אמאָהל מעהר געשטוינט און זיך נישט געקענט אויסוואונדערען ווי אזוי פון א איינפאַכען יונג איז פלוצלינג אויסגעוואַקסען אַזאַ ראַפּי־נירטער שפּיאָן און נאָך דערצו אין מלחמה צייט. אין דער מוירטען־קאַמער וואו ס'האָבען געוואַרט העכער 20 פערמשפּט'ע. וואָס די „טשעקאַ" האָט געזאָלט דערשיסען פאר געגענשטעלען זיך דער באָלשעוויסטישער מאַכט. אין דער דאָזיגער גיהנם אָבטיילונג האָט געהערשט א מוראדיגע שטילקייט און אַלץ האָט מיט פערכאַפּטע אָטהעמ'ס זיך צוגעהערט צו פיניעלע'ס העלדען־געשיכטע.

איך וויל א בערגעבען נאָך א טייל פון פיניעלעס דערצעהלונג און דאָס וואָס אויך זיין נענוג אינטערע־סאַנט. פיניעלע וואָלט איבערגעגעבען פיל מעהר און דוקא נאָך וויכטיגע פּרטים פון זיין שפּיאָנאַזש־קאַריערע. ער האָט אָבער גישט בעוויזען גלייך צו דערצעהלען אויספיהרליך, ווייל אין מיטען זיין רעדען האָט מען אָנגע־קלאַפּט אין אונזער קאַמער און עטלי־כע „טשעקא"־אַגענטען האָבען אונז בעפוילען צו גרייטען זיך צו דער עקזעקוציע.

וואָס פיניעלע האָט יאָ בעוויזען צו דערצעהלען איז דאָס:

— יאָ, פאר 1000 רובעל האָט מיך דער טייוועל געשטויסען אין אזא מי־אוס'ען זומפּף פון וועלכען כ'האָב שוין מעהר נישט געקענט אַרויס. אזוי איז שוין די וועלט. דאָס געלד האָט א גע־וואַלדיגע פּשוט־קראַפט. ווען כ'האָב שוין געהאַט פערדינט די 1000 רובעל וואָס איז מיר געקומען ביים פּולקאָווניק פון דער ראַדאָמער זשאַנדאַרמער־יע, האָט מיך שוין גישט געגלוסט צו וואַרפען די שפּיאָנאַזש־אַרבייט, פער־קעהרט, ס'האָט מיך נאָך מעהר צוגעצ־צויגען. פון אלע זייטען האָט געפלויסען געלד ווי וואַסער פון א קוועלדי־גען טייך. ס איז געווען א צייט ווען איך דער וועלט האָט געהערשט אַ גע־וואַלדיגער כאַאָס אין א ווילדע משוגעת האָט ארומגעכאַפּט דעם גאַנצען ערד־קוגעל. כ'בין אריין אין דער היסטער בהלה מיט לייב אין לעבען און דער נאָמען מענש האָט זיך פון מיר אינגאַנ־צען אָבגעטוהן. מיין גאַנץ וועזען איז געוועזען בעהערשט נאָר פון איין געפיהל: ברענגען וואָס מעהר קרבנות, ארויס־ווייזען מיינע פעהיגקייטען אין מיין גרויסע נוצען פאר'ן רוסישען פאָטער־לאַנד. כ'ווייס נישט וואָס מיט מיר האָט זיך געטוהן, אז איך, א יוד, געבוירען ביי א פאָלק, וואָס האָט שטענדיג געקעמפט מלחמות און בלוט־פערגיסונגען, זאָל אזוי פערקע־נדערט ווערען און אזש אין א ווילדע בעסטיע פערוואַנדעלט ווערען. כ'בין אזוי טיעף אריין אין מלחמה־פיבער, אז כ'האָב גאָרנישט פערשטאַנען ווי אזוי, אויף דער וועלט קענען זיך ארומדרעהען מענשען ציווילע און פיהרען זייערע פּריוואַטע עסקים און ניט נעמען קיין אנטייל אין דעם גרויסען בלוט־באָד, וואָס האָט געגאָסען איבער גאַנץ אייראָפּא און אזש ווייס, ווייט איבער די גרענעצען פון אזיע און אפריקא כ'האָב פארגעסען אין מיין היים, אין מיין ווייב, אין מיינע אייגענע קינדער, ווער האָט בכלל געדענקט, אז ערגיץ

ווען יודישע יונגעלייט גליטשען זיך...

אזוי אַזש ווי איך קום אריין אין אַלטען נאַרטען, אַדער אויפ'ן פּלאַץ לובלינער 44 אפילו אין אַ גאַנץ געוועהנליכען מיטוואָך, כּרעף איך יודישע יונגעלייט און יודישע מיידלעך, אויפ'ן גליטש. איהר מוזט וויסען, אַז דער ענין גליטשען זיך, פאָהרען אויפ'ן שליטען, איז היינט שטאַרק אין דער מאָדע. איהר טרעפט היינט די גרעסטע דאמען, ווי זיי געהען איינגעשפּאַנט אין שליטעלע און פיהרען אַ קינד. עס איז אַזאַ מאָדע, עס איז אַ טייל פון אַלמעכטיגען ספּאָרט וואָס נעמט ארום די וועלט. אויב דאָרט אין זאַקאָפּאַנע, אין קריניצע, מעגען קומען געסט אויש פי'ן מרחקים, פון אויסלאַנד, בדי זיך צו גליטשען, כדי צו לויפען פון די בערג אויף נארטעס. כדי צו פאָהרען מיט אַ שליטעלע און ברעכען האַלז און נאַקען דאַבײַ, אויב דאָס אַלץ טוט מען דאָרט אין זאַקאָפּאַנע, אין קריניצא און מען דערצעהלט, אַז אין סט מאָריץ, אין דער שווייץ איז אַזש ווייס פון מענשען, אַהין קומט מען פון אַמעריקא, פון קאַנאַדאַ. בדי זיך צו פערמעסטען אין לויפען אויפ'ן אייז און גליטשען זיך. אויב עס איז היינט אַזאַ מאָדע, מאַכט מען עס מיט אויך אין לעמבערג. אויב אַליין איז מען שוין צו אַלט, כוי זיך צו געהן גליטשען אַדער שליטלען, זאָלען עס כאָטש קינדער געניסען און אַליין האָט מען דעם נחת דאָס מען פיהרט דאָס קינד אויפ'ן שליטעלע איבער דער שאָרט, פונקט אַזוי ווי דאָס ווערט געטוהן אין זאַקאָפּאַנע.

דער ענין גליטשען זיך, שליטלען זיך איז מיר פערשטענדליך און איך האַלט עס פאַר אַ נוצליכען און געזונדטען ספּאָרט, בפרט פיהרען קינדער אויפ'ן שליטעלע איז אודאי נישט קיין עולה. עס איז דעמאָקראַטיש, מענשליך און מוטערליך. אַ מאַמע דאַרף און מוז זאָרגען פאַר'ן קינד, מוז זיך דאמיט פערנעמען, אויך אויף דעם געביט פון קינדער-ערציהונג איז מאָרגנקומען ביי אונז אַ געוויסע ענדערונג אין די בעגריפען און פאָרשטעלונגען. איך געדענק נאָך מיט אַ צעהן יאָהר צוריק, האָט אַ ראַדאָמער דאַמע אַ פרוי אַ גאַנץ געוועהנליכע, חתונה געמאַכט אַ טאָכטער, גאָר מיט אַ גאַנץ געוועהנליכען יונגערמאַן. ווען די טאָכטער האָט מיט מזל געבוירען אַ קינד איז די מאַמע ד. ה. די באָבע, אריין מיט אַ געוואַלד צום אידעם: ווייניג פאַר דיר וואָס איך האָב דיר געגעבען אַ פרוי, זאָל נאָך מיין טאָכטער זיין ביי דיר אַ אַמע!...

היינט דאַכט זיך ווערט מען שוין אַזעלכע טענות נישט הערען. היינט פערשטעהט אפילו די דאַמע, אַז אַ מאַמע האָט עפּיס התחיבות געגען מאַן און איהר קינד. עס געפעלט מיר דערפאַר זעהר גוט דער מנהג צו פיהרען די קינדער אויפ'ן שליטעלע דורך דער שטאָדט. אָבער דאָס איז אַלץ גערעדט פון קינדער. וואָס טוהן אָבער די גרויסע, די דערוואַקסענע בחורים און מיידלעך אין אַ געוועהנליכען מיטוואָך ביי טאָג אויפ'ן אייז. ווי קומען זיי זיך צו שליטלען? און איך שטעל מיר פאָר, עס געהט אַזוינך אימיצער אַ פרעמדער און זעהט דעם עולם אויפ'ן גליטש. ער פרעגט נישט קיין קשיות, ער ווייסט פאָראויס די תשובה: וואָס פעהלט זיי? עס געהט זיי גוט, קענען זיי זיך פערגינען אינמיטען טאָג, אין וואָכענטאָג צו גליטשען!

איך קוק מיר אָבער צו נעהנטער צו די יונגעלייט און זעה, אַז מען גליטשט זיך נישט פון נחת. עס איז נישטאָ וואָס צו טוהן. מען האָט געענדיגט אַ שול; מען איז אַ בעל מלאכה, אָבער קיין ארבייט איז נישטאָ, קיין שטעלע בעקומט מען נישט. זיצען אין שטוב קען מען נישט. מען וויל נישט הערען דעם טאַטענס טענות. דער טאַטעס קרעכצען, געהט מען שפּאַצירען, געהט מען אין גאָרטען, וואו מען טרעפט זיך מיט נאָך אַזעלכע געענדיגטע לעדיג-געהערס און מען נעמט זיך פאַר די הענד און מען גליטשט זיך.

אין דער צייט. ווען אַלע אַנדערע וואָס האָבען געענדיגט אַ פאָלקס-שיל אפילו, קריגען ארבייט, קריגען אַ שטעלע, קומען אָן אין אַ ביוראָ, געהען אַרום יודישע קינדער מיט דיפּלאָמען פון גימנאַזיעס און די קעשענעס, געהען אַרום יודישע אַרבייטער מיט שטעקעלעך אין די הענד, ארבייטסלאָז און בעקומען נישט אַפילו די אָרימע שטיץ, וואָס אנדערע ארבייטסלאָזע בעקומען. אין שטוב קאָן מען נישט זיצען, עס איז קאַלט און אומעטיג, געהט מען אין גאָרטען און מען גליטשט זיך.

יודישע יונגעלייט גליטשען זיך. גליטשען זיך איז געזונד. עס איז אַ גוטער ספּאָרט, בפרט שליטלען זיך איז אודאי אַ שעהנע און אַ געזונטע זאַך פונדעסטוועגען, ווען איך קום אין גאָרטען און אַ מיטען העלען מיטוואָך און זעה ווי יודישע יונגעלייט גליטשען זיך, שליטלען זיך, פיהל איך, אַז עס איז נישט גוט, אַז עס איז נישט געזונד, נישט פאַר זיי, נישט פאַר אונז און אפילו נישט פאַר'ן כלל. אז יונגע לייט זענען געצוואונגען, אנשטאָט צו אַרבייטען, זיך צו גליטשען. וועלען זיי זיך אויסגליטשען און וועלען אונז אַלע מיכשלעפען. עס איז נישט גוט, זעהר נישט גוט.

ה. לאַנדאַו

וואו ס'עקזיסטירט מיין היימאַט-שטאָדט ראַראָם. טאָג און נאַכט בין איך געווען פערקאַכט אויף די קריעגס-פעלדער, אויף פערשידענע פּאָזיציעס. כסדר אָנגעליגען אין די מיליטערישע קאַנצעלאַריעס, געשמעקט, געגישמערט אומעטום. געהאַלטען אין איין אַרומשלעפען זיך איבער די רוסישע שטעדט. איבערהויפּט ביי די גרעניצען פון די פרעמדע מלוכות. יעדען מענש, וואָס כ'האָב בעגעגענט אויפ'ן וועג האָב איך פערדעכטיגט, טראַכטענדיג ביי זיך, אַז דאָס איז אַ שונא, אַ אויסלענדער, וואָס איז אַראָבגעשיקט געוואָרען פון דייטשלאַנד אויסצושפּירען וואו ס'געפינט זיך די רוסישע אַרמעע, די רוסישע פעסטונגען און די רוסישע שטאַבען. איך בין זיך יעצט מודה ומתודה, אַז פיעל פון די, וואָס איך האָב אַרעסטירט מיט'ן חשד, אַז זיי זענען דייטשע שפּיאָנען, זענען געווען אומשולדיג און געגען זיי איז קיין קלאָרע בעווייזען נישט געווען. אַ סך מאָהל האָט זיך מיין טעות ארויסגעוויזען און מ'האָט די מענשען בעפרייט. ס'איז אָבער אויך געווען פאַלען, וואָס אַ דאַנק מיין חשד האָט זיך געשאַפען אַזאַ פערפּלאָנטערטע סיטואַציע, אַז די אומשולדיג אַרעסטירטע האָבען געמוזט מיט'ן לעבען בעצאָהלען. ס'איז דאָך עפּעס געווען קריעגס-צייט. ווען ס איז קיין צייט נישט געווען אויף גרויסע און לענגערע אויספאָרשונגען. די קלענסטע אומפּינקטליכקייט, דער קלענסטער פערדאַכט האָט נישט געלאָזט זיך לאַנג שפּיעלען און אומר ועושה איז שוין יענער געווען אויף יענער וועלט.

— יאָ, ה' ש. — האָט פּיניעלע ווייטער גערעדט צו מיר מיט אַ טיפען בעדויערען — איין גאָט ווייסט, וויפיעל אומשולדיגע קרבנות, איך האָב אויף מיין געוויסען אלס שפּיאָן. אַזוי איז קיין שוין די טבע פון מענש. איז מען אַ צדיק טהוט מען שטענדיג נאָר גוטס און דאָס צדקות האָט קיין שיער נישט; איז מען אַ רשע איז אויך דאָס זעלבע. מען ווערט פער'שכור'ט און מען איז ארייגעטהון אַזוי אין רשעות, אַז מ'פיהלט אַבסאָלוט נישט, וואָס פאַר אַ אכזריות'דיגע מעשים מען בעגעהט. ביי מיר איז דאָס געווען אַ קאַריערע-שפּיעל. אָבער וויפיעל מענשליכע לעבענס האָבען דערפאַר טייער בעצאָהלט! אַז איך דערמאָן זיך יעצט, פון מיינע מעשים. אַזוי ציטער איך אויף איינגאַנצען. יעצט גיב איך מיר אָב אַ דין וחשבון און כ'פיהל וואָס אַ פערברעכער כ'בין געווען. ערשט יעצט, זיצענדיג דאָ אין „כ'שעקא" זעה איך, אַז איך האָב מיר דאָס פערדיענט, כ'גלויב, אַז דורך דער „טשעקאַ" משפט אַזוי „יושר'דיג" ווי יענע רוסישע פעלד-געריכט'ן ביי וועמען מענשען האָבען געהאַט אַזאַ חשיבות ווי זאַנגען אונטער דער קאָסע. דעם בעסטען בעווייז האָב איך, אַז אויך אייך ה' ש. האָט מען דאָ אריינגעפיהרט. איהר זענט דאָך געוויס אַ אומשולדיגער מענש. ווער, ווער, אָבער איך קאָן דאָך אייך גוט און איך חיים, אַז איהר זענט נישט פעהיג אפילו אַ פליג אויף דער וואַנד צו פערטשעפּען. היינט צו וואָס זיצט איהר? וואָס וויל מען אייך די „טשעקאַ"? כ'פערשטעה. אַז דאָ צווישען אונז געפינען זיך נאָך פיעל אַזעלכע, וואָס געהערען צו אָרגענס פאַר גאָדנישט צו דער עקזעקוציע, כ'בין זיכער אין דעם, אָבער איינס מוז איך אייך זאָגען, אַז וואָס אנבעלאַנגט מיר האָט מיך די „טשעקאַ" ריכטיג געמשפּט. איך בין יאָ ווערטה דעם טוידט. איך האָב דעם טוידט כשר פערדיענט. —

— איך פערשטעה ווייטער נישט. ווי אַזוי, פּיניעלע, קומסטו דאָ אַהער אין „טשעקאַ"? ווי אַזוי האָבען זיך די באָלשעוויקעס דערוויסט פון דיין

לעבעדיגע מתים אויפ'ן ראדאמער בית-עולם.

די געשיכטע, וואס מיר גיבען דא איבער פאר אונזערע לעזער, האבען מיר אייגענטליך געוואלט דערצעהלען נאך מיט א געוויסע צייט פריהער. מיר האבען נאר געצווייפעלט אין דער ריכטיגקייט, ווייל באמת האט זיך נישט געלאזט גלויבען, אז ס'זאל פאסירען אזא זאך אין אונזער שטאדט. ליידער אבער ווייזט זיך ארויס, אז די געשיכטע איז אמת און מיר געפונען פאר א חוב ארויסצוברענגען פאר דער עפענטליכקייט.

וועגען דעם טרויריגען פאקט טיילט אונז מיט א עד-ראיה. דער בעקאנטער ראדאמער איינוואוינער ה' לייבוש קופערבלום האט זיך צו אונז געווענדעט אין דערצעהלט פאלגענדעס:

מיט איניגע טעג צוריק איז איהם אויסגעקומען צוליב יאהר-צייט צו זיין אויפ'ן בית-עולם. דא האט ער בעמערקט א זאך פון וואס ער איז פשוט ערשטוינט געווארען. ער האט זיך נעמליך דערוויסט, אז אויפ'ן ראדאמער בית-עולם צווישען די קברים האבען צוויי היגע יודישע מיידלעך, שוועסטערן, אויסגעפונען א ארט פאר זייער דירה. ה' קופערבלום האט פערזענליך גערעדט מיט ביידע שוועסטערן און אויך זיי אליין האבען איהם דערצעהלט, אז צוליב דעם. וואס זיי האבען נישט וואו צו וואהנען אין שטאדט, בלאנקען זיי שוין אזוי ארום א לענגערע צייט אויפ'ן בית-עולם, וואו זיי האבען געפונען א מקום מנוחה איף די הארטע געפרוירענע מצבות. דארט פערברענגען זיי ביינאכט, אויף רעגען, שנייען און פרעסט.

אויף דער פראגע פון ה' קופערבלום, ווער די דאזיגע מיידלעך זענען, האט מען איהם ערקלערט, אז די צוויי שוועסטערן זענען די טעכטער פון דעם ערשט נישט-לאנג-פערשטארבענעם ראדאמער דאזער ר' אברהם'לע פלאצקי. בחייו איז ר' אברהם'לע געווען א אנגעזעהענער יוד, איינער פון די נכבדי העיר, האט פערנומען א בכבודיגע וואהנונג אויף דער שפאציער-גאס און די דאזיגע מיידלעך האבען נעהאט א ארענטליכען טאטען און אנ'אנשטענדיגע שטוב. נאכ'ן טוידט אבער פון ר' אברהם'לע איז די מאטעריעלע לאגע פון די איבערגעבליבענע יתומים געווארען וואס אמאהל אלץ ערגער אזוי, אז זיי האבען פשוט נישט געהאט צו בעצאהלען קיין דירה-געלט און דער סוף איז געווען, אז אין א פרייטאגדיגען טאג האט מען זיי עקסמיסירט פון דער וואהנונג. אויף יודיש לשון הייסט עס, אז מ'האט זיי ארויסגעווארפען פון דער דירה און זיי זענען געבליבען אויף דער גאס.

פערשטעהט זיך, אז ווען די עקסמיסיע איז אויסגעפיהרט געווארען דורך די יודישע הויז-ווירטען, איז געווארען א געוואלד פון די שכנים און סתם בעקאנטע, וועלכע האבען דארויף רעאגירט. אבער מעהר פון טומלעדייען און פראטעסטען איז פאר די יתומים גארנישט אויפגעטוהן געווארן. די, וואס האבען רעאגירט אויף דער עוולה, זענען געבליבען ביים שרייען און די יתומים זענען געבליבען ליגען אויפ'ן גאס.

אפילו די חברים פרנסים פון ראדאמער קהל האבען זיך אויך ווייניג געמאכט דערפון און האבען זיך קנאפ פעראינטערעסירט, אז די צוויי יתומות זאלען בעזארגט ווערען מיט א דאך איבער'ן קאפ. עטליכע פרנסים האבען זיך וואס אנ אמת יא בעמיהט און געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט די בעלי-בתים פון הויז אבצוהאלטען די עקסמיסיע, אבער ווען דאס מאט נישט געהירקט און די שטוב זאכען זענען געווארען ארויסגעווארפען זענען זיי געווארען גלייכגילטיג און איבערגעלאזט דעם טרויריגען גורל פון די יתומים אויף גאט'ס-בערא'ט.

זינט דעמאלט האט זיך אנגעהויבען דער וואנדער-וועג פון די צוויי מיידלעך איבער די ראדאמער הייזער. אויף א סך ערטער האבען זיי געבעטען מ'זאל זיי צוטיילען כאטש א קליין ווינקעלע ניך איינצוארדנען א דירה און ווען זייער קול איז נישט געהערט געווארען האבען זיי זיך מיישב געווען און זענען אוועק אויפ'ן בית-עולם. דא, זאגען זיי, איז זייער איינציגער מקום-מנוחה. די טויטע שווייגען און האבען גאר נישט דאגעגען.

אז ס'איז זיי גוט קאלט געווען זיי. די צוויי מיידלעך אריין פון צייט-צו-צייט צו ר' משה בינמען זיך אנווארימען און דערנאך שפאצירען זיי ווידער ארויס אויפ'ן בית-עולם.

די געשיכטע מיט די דאזיקע צוויי לעבעדיקע מתים ציהט זיך שוין א לענגערע צייט און די שטאדט ווייסט כמעט נישט דערפון.

ווי געזאגט, האבען מיר וועגען דעם שוין לאנג געהערט, אבער מיר האבען זיך נישט געקענט פארשטעלען אז דאס זאל פארקומען אין דער ווירקליכקייט. ה' קופערבלום בעשטעטיגט אבער, אז דאס טרויריגע בילד האט ער אליין געזעהען מיט אייגענע אויגען ער האט אונז געבעטען מיר זאלען דאס מפרסם מאכען אין דער צייטונג, ווייל אפשר וועט דערפון ארויסקומען א טובה די ביידע אומגליקליכע יתומות.

מיר ערפילען די בקשה פון ה' קופערבלום אין גלייכצייטיג פרעגען מיר וואו זענען די ה"ה פרנסים, די וועלכע האבען יאהרן-לאנג געארבייט מיט זייער פערשטארבענעם חבר דער געוו. פרנס אברהמ'לע פלאצקי? פאר וואס טאלערירען זיי אזא שרייענדע עוולה? און פאר וואס שווייגען, אויסער דעם די חסידים פון זעלבען שטיבעל וואו ר' אברהמ'לע האט געדאווענט און געפארען כל ימיו צו איין רבי'ן אויך אויף זיי ליגט דאך א חוב די זאך צו ברענגען אין ארדנונג. ס'איז דאך א אומ'כבוד פאר'ן פערשטארבענעם און נאך א גרעסערע קאמפראמיטאציע פאר דער שטאדט גופא? צי קאן שוין נישט אזא שטאדט ווי ראדאם אויסגעפונען א שטיקעל וואהנונג פאר אזעלכע עלענדע און אומגליקליכע יתומות אז זיי זאלען זיך נישט ברויכען ארומוואלגערען אויף קברים און מצבות אויפ'ן פרייען פעלד און אונטערען גאלען הימעל?

ס'איז דאך א חרפה און א הימעל-שרייענדיקע עוולה. נאז אזא זאך זאל פארקומען אין א שטאדט.

— האב איך א הם איבערגעריסען אין מיטען זיין געשפרעך.

— ס'איז גאנץ פערשטענדליך, בשעת בשעת דער רוסישער באלשעוויסטישער איבער-קעהרעניש האב איך נאך אלץ געדינט אין דער צארישער אכראנע. כ'האב זיך פערשטעלט אלס באלשעוויק געקוקט אויף זייערע קאספיראטיווע פערזאמלונגען אין מאסקווא. אויסגעגעבען זייערע פלענער. אזוי לאנג ביז די באלשעוויקעס האבען בייגעקומען די צארישע הערשאפט אין דאן האבען זיי פערכאפט די ארכיוען פון דער רוסישער אכראנע, וואו ס'האט אויך פיגורירט מיין נאמען צווישען די פיל הונדערט [illegible] צארישע אגענטען. ס'איז געווען גענוג און מען האט מיך א לענגערע צייט ארומגעזוכט, ביז מ'האט מיך ענדליך געפאקט. יא, יא, ה. ש. אזוי איז עס. אבער ארויסגעקומען איז אלעס א דאנק דעם פערברעכען, וואס כ'בין געגען אייך בעגאנגען און אייך צוליב טויזענד רובעל ארויסגעגנארט קיין ווארשא מי'טן צוועק אז אייער שיינע ווייבעלע זאל אייך פערראטען מי'טן רוסישען זשאנדאמעריע פולקאווניק. ווען נישט דאס לויפען דערנאך אבזיכען די 1000 (טויזענד) רובעל, וואלט איך ממילא נישט געפאהרען קיין רוסלאנד און וואלט קיין שפיאן נישט געווארען. יא, יא, עבירה גוררת עבירה. איין פערברעכען ברענגט דעם צווייטען. צו-ערשט אייך פערקויפט פאר טויזענד רובעל, דערנאך געווארען א רוסישער שפיאן און דער סוף יא, סוף גנב לתליה. אבער מיין גאנצע שטראף איז געקומען צוליב אייך, ה' ש. און נאר פאר דעם. גלויב איך, בעצאהלט מען מיר איצט מיט דער טרויריגער „פשעקא"-סטיענקא, ווייל איך האב זיך ארייגעשטעלט ווי א וואנד צווישען אייך און אייער פרוי און זי געפיהרט צו זנות. איצט זעה איך, וואס דער טייטש איז פון די הייליגע ווערטער פון „מידה כנגד מידה". דער ערשטער חטא מיינער איז נעווען געגען אייך און דאס איבריגע איז דערנאך ארויסגעקומען פון ערשטען.

(פארטזעצונג קומט)

בעקאנטמאכונג.

דערמיט האב איך דעם כבוד בעקאנט צו מאכען די ג' קליענטעלע דאס די

„דרוקעריי" ד. שיינבוים

ראדאם, רינעק 10

איז איבערגעטראגן געווארן אויף

זשעראמסקי (לובלינער) 9

אין הויף

אינטער דער פירמע

„רעקארד"

סווערט אנגענומען אלעראט דרוק ארבעט

צו זעהר ביליגע פרייזן

100 וויזיטובקעס נאר 2 זל.

אין דריי וואכען ארום הויבען ווידער אן קורסירען די שטאדטישע אויטאבוסען.

אבער נישט די פריהערדיגע, נאר נייע.

אויף א רייהע זיצונגען אין מאגיסטראט וואס די קאמיסיע פון די שטאדטישע אונטערנעהמונגען האט אנגעהאלטען מכח איבערגעבען אין פריוואטע הענד די קאמוניקאציע פון שטאדטישע אויטאבוסען — איז ענדליך די שעג געשלאסען געווארען צו איבערגעבען די דערמאנטע אונטערנעהמונג דעם אינזשיניער קאיפ פון לובלין, וועלכער וועט שוין אין די נאר נאהנטסטע וואכען לאזען אין פערקעהר זעקס אויטאבוסען, וואס וועלען קורסירען יעדע 15 מינוט.

די אויטאבוסען וועלען נישט זיין די זעלבע, וואס זענען געקויפט געווארען דורכ'ן פריהערדיגען מאגיסטראט. נאר דאס וועלען זיין נייע אויטאבוסען פון דער פוילישער אויטא-פאבריק „אורסוס", וועלכע וועלען נישט אזוי שנעל קאליע ווערען ווי די פריהערדיגע.

די פרייזען פון די בילעטען וועלען בלייבען אין דער זעלבער הויך וואס פריהער און אויך די אויטאבוסען וועלען קורסירען אין די זעלבע ריכטונגען.

פון דער קרן-החלוץ-אקציע אין ראדאם.

(קאמוניקאט.)

אין שייכות מיט דער קאטאסטראפאלער לאגע פון די חלוצישע הכשרה-אינסטיטוציעס אין פוילען, וועלכע בעדראהט פשוט די ווייטערדיגע עקזיסטענץ פון די אלע פאכמענישע און גייסטיגע קוזשניעס פאר דער חלוצישער יוגענד אין לאנד ווי צב"ש די שטיינהאקערייען, סארטאקען לאנדווירטשאפטליכע פערמעס און העברעא'שע סעמינאריומ'ס – איז אין אונזער שטאדט גלייך ווי אין גאנץ פוילען ערקלערט געווארען א רעטונגס-אקציע מיט'ן צוועק צו ראטעווען די אלע תעכסט-וויכטיגע אינסטיטוציעס און צו ערמעגליכען דער יוגענד די עליה קיין א"י — ביי דער ערשטער בעססער קאניוקטור-געלעגנהייט. לייי-דער האט די אקציע, וועלכע ציהט זיך שוין אנ'טרך 2 וואכען ביזאהער נישט ארויסגערופען די געהעריגע מאס פארשטענדניש, וואס זי פארדינט אין די רעזולטאטען זענען דערוויל ניט בעכריגע.

מיר אפעלירען דעריבער צו דער יודישער געזעלשאפט אין ראדאם: נעמט אויף אונזערע דעלעגירטע און זאמלער בסבר פנים יפות! דערלאזט נישט, אז צוזאמען מיט'ן עקאנאמישען חורבן פון די יודען אין גאר דער וועלט זאל אויך קומען דער צוזאמענברוך פון די האפנונגען פון אונזער בעסטער יוגענד!

„שטיצט דעם „קרן-החלוץ".

„ועד ידידי החלוץ"

ב ר ד ו ם

התתדרות

„החלוץ" בפולין

ס:יף ברדום.

ראדאמער געריכט פער'משפט א געפעהרליכען באנדיט אויף טוידט.

מיט א סנאפ יאהר צוריק איז אין דארף וואשניק פארגעקומען א שריפה בעת וועלכער ס'זענען אומגעקומען א מאן מיט א פרוי און קינד.

געשעהן איז דאס דעם 8 מאי 1930. אויף צומארגענס האט מען אין אש געפונען דריי פערקויהלטע קערפערס, לויט וועלכע מ'האט דערקענט די איינוואהנער פון יענעם דארף: חינצענטי ווארכאלאווסקי, זיין פרוי סטעפאניא און נייער איין-און-איינציג טעכטערי'ל פון 18 מאנאטען — רישקא.

דער אויספארשונג'ס-ריכטער וואלסקי וועמען מ'האט מודיע געווען וועגען אומגליקליכען פארפאל איז ארויסגעפאהרען אויפ'ן ארט פון געשעהעניש און ער האט נישט געקענט פערשטעהן, די סבה פון דער שריפה מיט די דריי קרבנות, זאל זיין בלויז דאס, וואס אין הילצערנעם בנין פון ווארכאלאווסקי איז מען זיך אומגעגאנגען מיט פייער נישט גענוג פארזיכטיג. דער אומגליק'ס-פאל איז איהם פארגעקומען אלס א אויסערגעוועהנליכע זאך צוליב דעם, וואס קיין איינער פון דריי מענשליכע קרבנות האט נישט געפרובט זיך צו ראטעווען. דער פאקט,

ווייבער אין זעלנערישע הויזען?

(א געשטערטער שלום-בית צוליב דעם פראיעקט פון ווייבער-זעלנער)

איך בין שוין געשמאק געשלאפען, און מיטען דרינען ווער איך אויפגעוועקט פון א גערודער. איך הער מיך צו פון וואנען קומען די קולות — פון מיין שכן. ער שרייט: נישט זעלנער. און זי שרייט: יא זעלנער. זעלנער אהין און זעלנער אהער.

וואס איז דאס פארא געזעלגעדעכץ אזוי שפעט ביינאכט? אין פלוג האב איך מיך טאקע דערשראקען אויך. היינטיגע צייטען, וואס מ'הערט אלץ, ווער ווייסט און ווי איך ליג אזוי און האָרך זיך צו דער „האיסקאווע נאכטדעבאטע" פאלט צו מיר אריין דער שכן מיט דער ווייבער שכנ'טע, ביידע האלטען זיי א בלאט צייטונג.

— ר' משה מענדעל, איהר שלאפט שוין? זאגט צו מיר מיין שכן.

וואס איז עס געשעהן? פרעג איך א דערשראקענער.

כ'האב אייך, זאגט ער, געוואלט פרעגען, צי איהר ווייסט נישט אמאהל וואו זי וואוינט די חכמה?

וועלכע חכמה? פרעג איך איהם.

נו, זי, זאגט ער, די מוירעטשעווסקי.

ווער? זאגט איהר? מוירעטשעווסקין?

ווער איז דאס פארא איינע?

איהר ווייסט גארנישט, חידוש'ט ער זיך, ווער ס'איז די מוירעטשעווסקין? די ציציליסטקע, וואס ס'איז איהר איינגעפאלען א משוגעת, צו נעמען ווייבער צו די זעלנער. אט, נאט — שטופט ער מיר די צייטונג צום פנים — איהר האט נארנישט געליינט פון דער מעשה? איהר זאלט מיר געזונד זיין, איהר זענט דאך נישט קיין נאר, איהר האט שוין אמאהל געהערט פון ווייבער אין זעלנערישע הויזען? ווייבער זאלען געהען אויף „טשוויטשעניעס" ווייבער, ווייס איך, קענען זיך „טשוישעטשען" ביי דער פודערגיטשקע, זיי קענען געהען אויף „טשוויטשעניעס" — צום מאנ'ס קעשענעס. אויב, זאגט מיין שכן מיט כעס, אויב די ווייבער וועלען ווערען זעלנער וועלען מיר מענער דאך מוזען ווערען אמ'ען און זייגען די קינדער...

יא, רייסט איהם איבער די יודינע, די שכנ'טע מיינע, וואס איז ס'שטעהט אייך אפשר נישט אן? ווער איז ארי-בערגעפלויגען איבער'ן אטלאנטיק נישט א יודענע? זי האט זיך טאקע אין יעדען דארף ארומגעשלאגט אביסעל „א פאטשניג", אבער געפלויגען איז זי... אויב ס'זענען דא דעפוטאטען וואס רעדען נישט, וועלען איצט זיין זעלנערקעס, וואס וועלען נישט שיסען. און ווער זאגט דען, אז מיר וועלען נישט שיסען? אז ס'טעט זיך יאווען א „מאדאווע" פארוטשניק, וועלן מיר איפ שיסען מיט די אויגן... מילא, איך וועל שוין זיין א רעזערוויסטקע. אבער פאר מיינע טעכטער וועט דאך דאס זיין אנ'אויפראכטעניש. שטעלט אייך פאר מיין סאלטשע, אזא מויד וועט זיכער ווערען א סערזשאנט. גוטשע וועט זיך זיכער ביי די זעלנער „דאראביען", זי וועט זיכער מיט דער צייט ווערען א פלוטינאווע. דארשטעלע זאל געזונד זיין, מיט אזעלכע „זדאלנאסטשעס" ווי זי האט, וועט זי אפשר ווערען א פארוטשניק... יעדע פאר חדשים וועלען זיי אהיימקומען אויף אורלויב. גוטקע מיט איין בענדעל, דארשעלע מיט א „קזשיזש זאסלוזשאנצי" און אפשר מיט נאך עפעס — ווער ווייסט?... א קליינגקייט. וואס ביי די זעלנער

וואס די טוידטע קערפער זענען געלעגען דארט, וואו ס'זענען פריהער געשטאנען די בעטען, האט דערוועקט אין איהם א פערדאכט. דער אויספארשונג'ס־ריכטער האט זיך חיכף געווענדעט צום וויוויאדאווצע סידושיק, וועלכער האט גלייך אויסגעפיהרט א רעוויזיע אויפ'ן ארט. ער האט געזוכט און געגראבען אין אלע זייטען ארום דער שריפה. אויף איין ארט, וואו ווארכאלאווסקי'ס בעט איז געשטאנען, האט ער בעמערקט, אז די ערד האט א פערענדערטע פארב. וואס איז ענהליך צו בלוט. ס'איז געפאלען דעריבער א חשד, אז דא איז אויסגעפיהרט געווארען א שרעקליכער מארד.

דער געריכט'ס־דאקטאר האט נישט געקענט דורכפיהרען קיין סעקציע, מחמת די קערפערס זענען געווען דורכגעברענט און פערקוילט. אזוי ־ ארום איז די אויספארשונג געווארען אבגעשטעלט.

די פויערים פון דארף האבען דאס שרעקליכע אומגליק פערשידענארטיג קאמענטירט. מ'האט זיך געשעפטשעט אין קיילער. האט נישט געוואלט גלויבען אז די שריפה איז געווען א בלויזער פאראל.

ס'זענען אוועק עטליכע מאנאטען אביסעל דערנאך, געהען איז דאס אין ליפיעץ דאס זעלבע יאהר, האט די צוויזמערער פאליציי ארעסטירט א געוויסען שפיעג פון דארף וואקשעוו, וועמען זי האט בעשולדיגט אין אויספיהרען א רייהע באנדיטישע אנפאלען און וועלכער איז שוין געווען אויך פערמשפט אויף 5 יאהר תפיסה פאר א רויב־אנפאל.

מיט א פאר טעג ארום, ווי ער איז אזוי געזעסען אין ארעסט, איז אריין אין זיין צעלע א געהיים אגענט און זעהענדיג ווי שפיעג רויכערט א פאפיראס, האט ער איהם דאס פערוועהרט.

דער ארעסטירטער שפיעג האט געבעטען דעם אגענט זיצען אין צווישען זיי האט זיך פערבונדען א שמועס. ווי זיי האבען אזוי צווישען זיך גערעדט, האט שפיעג פלוצלינג זיך געווענדעט צום געהיים פאליציאנט:

— וואס זאגט איהר וועגען דער שריפה ביי ווארכאלאווסקין

דער וויוויאדאווצע האט מיט פערווינדערונג בעקוקט אויף שפיעג'ן.

— א אומפארזיכטיג אונטערצוגדען, וואס — האט דער באנדיט געלאכט און דערביי האט ער זיך מודה געווען, אז דער אויספיהרער פון דעם דרייפאכען מארד און נאכהער פון אונטערצינדען איז ער אליין. ווען דער איבעראשטער געהיים־פאליציאנט האט נישט געוואלט גלויבען די אונגעוועהנליכע ערקלערונג פון מערדער, האט האט יענער אלס בעווייז פון אמת, ארויסגעריסען פון זיך דאס העמד, אינטער וועלכען דער וויוויאדאווצע האט בעמערקט א קורטקע פון א מארגעם שניט.

— דאס איז דעם אמעריקאנער'ס האט אויסגעשריגען שפיעג.

דעם אמעריקאנער האט ער געמיינט ווארכאלאווסקי, וועלכער אין אייניגע מאהל געווען אין אמעריקא.

אויפ'ן יסוד פון די דאזיגע סענסאציאנעלע ערקלערונגען אין אונטערגענומען געווארען אנ'אויספארשונג, אין רעזולטאט פון וועלכער שפיעג איז פאריגען שבת געזעסען אויף דער בעשולדיגונג'ס ־ באנק פאר'ן ראדאמער קרייז־געריכט אין צוויזמער.

במשך דער געריכט'ס ־ בעהאנדלונג ווערט פעסטגעשטעלט, אז ווארכאלאווסקי איז געווען א מענש פון אויסערגעוועהנליכע שפארזאמקייט; אז אין אמעריקא האט זיך איהם געפיהרט גאנץ גוט, פון וואנען ער האט געברענגט געלד און זיין פערמעגעס איז בעשטאנען פון א בעדייטענדע סומע מזומנים אין דאלארען. דורך א לענגערע צייט, וואס ער איז געווען אין פוילען האט ער נישט געהאט קיין אייגענע קוה. ער האט געקויפט מילך ביים שכן בריק, וועלכער האט אפט געזעהן אין קעשענע פין ווארכאלאווסקי א סך פאפירען־געלד.

איינמאהל איז געקומען שפיעג, וועלכער האט זיך געווענדעט צו זיין קוזין בריק מיט דער פראגע צי ער ווייסט נישט, וואו ער האלט בעקומען קריגען געלד.

בריק, וועלכער האט אפט געהאט עסקים מיט ווארכאלאווסקי, און וויסענדיג, ווי יענער בעהאלט זיין געלד, האט וועגען דעם דערצעהלט זיין קוזין שפיעג.

ואס אין געווען געענג.

אין דער נאכט פון 7 אויפ'ן 8 מאי האט זיך שפיעג אוועקגעשטעלט אויפ'ן בערגעל נישט ווייט פון ווארכאלאווסקי'ס הויז, פון וואנען ער האט אבסערווירט ווי די פאמיליע דארט עסען קאלאציע און ווען זיי לעגען זיך שלאפען. שפיעג האט אזוי לאנג געווארט ביז ער האט זיך משער געווען, אז די ווארכאלאווסקיס זענען שוין טיעף איינגעשלאפען ער האט דאן אויף קוראזש אויסגערויכערט 3—4 פאפיראסען און דערנאך האט ער מיט א מעסער אויסגעשניטען דאס ריגעלע און זיך אזוי־ארום אריינבעקומען אין דער וואוינונג. ער האט אנגעצונדען זיין עלעקטרישע לעמפעל און בכדי די ליכט זאל נישט שטער'ען, אז אין שטיב געהט ארום א מענש, האט ער זיך פערהילט מיט א ליילעך. דערנאך האט ער שטילערהייט צוגערוקט צום קופער, וואו ס'האבען געזאלט זיין בעהאלטען דאס געלד — די אמעריקאנער דאלארען.

ווען שפיעג האט גענומען אראבדרעהען דאס שלאס האט זיך די פרוי איבערגעוועקט און, דערזעהענדיג דעם פרעמדען, האט זי געמאכט א געשריי און אנגעכאפט שפיעג'ן ביים האנד. שפיעג האט אויסגעצויגען צו איהר דאס מעסער און אויף בלינד איהר אזא זעץ געטוהן, אז ער האט איהר גוט פערחינדעט. אויפ'ן געשריי איז דער מאן, ווארכאלאווסקי, אויך אויפגעקומען און ער האט צו שפיעג'ן גענומען צילען מיט א רעוואלווער.

און ס'האט זיך אנגעהויבען א פערביטערטער קאמפף.

שפיעג זעהענדיג, אז זיין לאגע ווערט בעדראהט, האט שנעל זיך א וואַרף געטוהן אויף ווארכאלאווסקי, און מיט כח ארויסגעצויגען פון איהם דעם רעוואלווער, אוועקלעגענדיג מיט דעם זעלבען ווארכאלאווסקין א טוידטען אויפ'ן ארט. א צופישטע, א פערצווייפעלטע האט די פרוי געכאפט דאס קינד. מיט איין האנד האט זי צוגעכוליעט דאס קינד צו זער בריסט, און מיט דער צווייטער האנד זיך געווארפען אויפ'ן מערדער. שפיעג, וועלכער האט שוין מורא געהאט צו בענוצען זיך מיט רעוואלווער־שאסען, כדי נישט אויפצוהויבען קיין טומעל איבער'ן דארף האט ער זיך געכאפט צום מעסער אום דערמיט צו דערמארדען די פרוי. ער האט אבער געמאכט א „קליינעם" סעות און דערביי צושפאלטען דאס קעפעל פון קינד, מיט'ן צווייטען קלאפ האט ער אומגעבראכט די מוטער.

נאכ'ן אויספיהרען דעם דריי מארד, האט דער באנדיט א רוהיגער אויפגעבראכען דעם קופער, פין וואנען ער האט ארויסגענומען 1000 דאלאר און 2100 זלאטעס. דערנאך איז אין איהם איינגעפאלען א גענ׳אלער געדאנק... צו פערווייבען די שפורען פין מארד. ער האט די נאך ווארימע טוידטע קערפער וואס זענען געלעגען אין קאלוזשעס בלוט, צוריק ארויפגעלעגט אויף די בעטען, ער האט אויסגעשיט פון ארום מיט שטרוי און אונטערגעצונדען דאס הויז.

אזוי האט שפיעג ערקלערט פאר'ן געריכט, פון די וויטערדיגע ערקלערונגען האט מען געקענט חושד־זיין, אז שפיעג האט גרהאט מיטהעלפער. ער האט אבער זיי נישט געוואלט אויסגעבען.

דער באנדיט שפיעג בעט. אז דאס געריכט זאל איהם פער'משפט'ען אויף

ענדע — זייט 7.

קאן זיך אלץ מאכען...

איצט ביי ש רוכים, שטעלט אייך פאר ס'וועט קומען א שרכן. און וועט זיך פרעגען: וואס איז די כלה׳? וועל איך זאגען: מיין סאלטשעז מיין סאלטשע איז א סערושאנט. א בחור וועט וועט וועלען נדן, וועט מיין סאטשעלע א געשריי טוהן: — „טיל זווראטו!"... וועט קומען א חתן „שויען" מיין גוטקעלע, וועט זי געבען א קאמאנדע: „באטשנאשטשו". און טאמער וועט זי האבען א מאן, וועט זי זיך נישט לאזען בלאזען אין דער קאשע...

יא, איהר זענט גערעכט, האב איך געזאגט צו מיין שכנ'טע. און וואס וועט אבער זיין, אז ס'וועט אויסברעכען א מלחמה, און אייער סערושאנט וועט פונקט ליגען אין קימפעט?

דאס דארפט איהר זיך נישט זארגען, האט מיין שכנ'טע געענטפערט, מסתמא וועט די טווירעטשעווסקי'ן שוין זארגען, אז אין די ראמסקע קאסארען זאל זיין קימפעטארין־קליניקעס פאר סערזשאנטען אין פארוטשיקעס, וואס ריכטען זיך אין קימפעט.

דא האט שוין דער מאן, מיין שכן, נישט געקענט איינזיצען. האט ער גענומען זעצען אין טיש אריין: קיינע טעכטער וועלען נישט געהען צו די זעלנער. און זי האט געשריגען: דיר אויף צולהכעיס, וועלען זיי יא געהען צו די זעלנער.

וואס ווייטער איז געשעהען געדענק איך נישט, איך חיים נאר, אז ס'זענען זיך צוזאמענגעלאפען אלע שכנים און שכנ'טעס פון הויז.

אז מיין שכן האט געזעהן דעם אנלויף, האט ער זיך אבגעשראגען, און ווען ער איז שוין געווען אויף יענער זייט טיר האט ער אלץ נאך געברומט:

תיפער אין זעלנערישע הויזען!...

י. אבערזשאנעס

טוידט.

דער פּראָקוראָר האַלט א קורצע רעדע און ער פאָדערט פאַר'ן בעשולדיגטען טוידט-שטראָף.

נאָך דער רעדע פון פערטיידיגער אדוו. וואשילעווסקי געהט דאָס געריכט אוועק אויף א דריי שעה-דיגע בעראַטונג.

דאַן ווערט פאָרגעלייענט דער אורטייל, לויט וועלכען שפיגעל ווערט געמשפט מיט טוידט-שטראָף. דאָס וואָרט „טוידט" זאָגט דער ריכטער, פיצע-פּרעזעס וויקטאָר ארויס מיט א ציטערדיגער שטים.

בשעת דאָס מאַ לייענט דעם אורטייל האָט אויפ'ן זאַל געהערשט א אימת'דיגע שטילקייט. דער באַנדיט שפיגעל האָט א שטערבליכען אויסזעהן.

אויף דער פראגע, צי ער וויל אַפּעלירען, ענטפערט ער, אז ער וועט זיך איבערקלערען. ער ענטפערט זיצענדיגערהייט. כמעט די גאַנצע צייט האָט ער זיך געהאַלטען צום געריכט שטעהענדיג. דאָס האָט איהם דער אורטייל אזוי צוטומלט, אפנים, אז ער האָט זיך געריכט אויף א נ'אנדערען משפט. נישט קוקענדיג, וואָס ער האָט אליין געבעטען טוידט-שטראָף.

פון רעדאקציע

צוליב מאַנגעל אין פּלאַץ וועט דער בעריכט פון דער פערזאַמלונג פון ספּאָרט-קלוב „בר-כוכבא" ווערען געדרוקט אין נעכסטען נומער.

קעלצער אבטיילונג.

די גראַנדיעזע שוהל-פייערליכקייטען אין קעלץ.

שוין פיעל יאָהרען האָט דאָס יודישע קעלץ נישט איבערגעלעבט אזא אימפּאָזאַנטען פאָלקסטימליכען יום-טוב, ווי דעם לעצטען זונטאָג בעת די פייערונגען לכבוד די פערענדיגונג פון שוהל-רעמאָנט. עס איז געווען א הייליגע שמחה פון א גרויסען יודישען קיבוץ, וועלכער האָט זוכה געווען איינצואָרדנען און פּראַכט און אין גלאַנץ זיין טייערסטע און בעליעבטסטע אינסטיטוציע אין גלות, דער יום-טוב האָט פעראייניגט אלע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג, בעטייל קיינער האָט נישט געוואָלט פערמיגערען זיין חלק אין דער דאָזיגער גרויסער כלל-שמחה.

און נאָך א זאַך האָט מען בולט בעמערקט. עס איז ווידער בעשטעטיגט געוואָרען, אז ערהאבענע טהאַטען פון יחידים לטובת הכלל, מוזען אייביג בלייבען בזכרון און מיט די גרעסטע עהרע ווערט דערמאָנט דער נאָמען פון אזא פערדינסטפולען פערזאָן. עס איז דעריבער געווען בערעכטיגט, וואָס בעת די פייערליכקייטען איז פיעל מאָהל דערמאָנט געוואָרען דער נאָמען פון פערשטאָרבענעם ר' משה פעפער ז"ל, וועלכער איז געווען דער פאַקטישער פונדאַטאָר פון דער קיעלצער שוהל.

דער אימפּאָזאַנטער קאָנצערט

אָנגעהויבען האָבען זיך די פייערליכקייטען זונטאָג אין אָוונד. די שוהל איז געווען הערליך בעלויכטען און די קינסטליכע מאַלערייען האָבען איצט, מעהר ווי שטענדיג, געמאַכט א עפעקט-פולען איינדרוק. עס שטראָמען מאַסען מענשען. מען זעהט די אָנגעזעהענסטע פערזאָנען פון דער שטאָדט מיט הרב ראַפּאַפּאָרט בראש. אויך ספּעציעל רעזערווירטע פּלעצער זיצען פאָלגענדע פאָרשטעהער פון דער מאַכט: דער סטאַראָסטע ה' באָריסאָוויטש, וויצע-סטאַראָסטע ה' חאָלופּא, וואָיעוואָדזשווע פאָרשטעהער די ה"ה יאַקימאָוו און קאָלאָשינסקי, וו. שטאָדט-פּרעזידענט ה' באָטאָצקי, פּאָליציי-קאָמענדאַנט א. א. נעבען זיי זיצען: דער פּרעזעס פון קהלה-ראַט ה' זאַגייסקי און פּרעזעס פון קהלה-פערוואַלטונג ה' קלוסקא.

פּינקטליך 8 א זייגער הויבט אָן דער חזן ה' ווינער דעם רעליגיעזען קאָנצערט. צוזאַמען מיט דעם זעהר גוט איינשטודירטען כאָר זינגט ער איניגע תפילות, דאַן מאַכט ה' ווינער א „אל מלא רחמים" דער פערשטאָרבענעם ר' משה פעפער ז"ל. אלע שטעהען דערביי אויף פון די ערטער.

דער צווייטער טייל פון אָוונד הויבט זיך מיט א אינטערעסאַנטע

רעדע פון הרב ראַפּאַפּאָרט.

פון אָנהויב ערקלערט דער רב די בעדייטונג פון היינטיגען יום-טוב. דאַן בעגריסט ער אין וואַרימע ווערטער די חשוב'ע געסט, ווי אויך די אָנוועזענדע 2 זיהן פון ר' משה פעפער.

עס איז אויך היינט — זאָגט הרב ראַפּאַפּאָרט — דער נאָמענסטאָג פון מלוכה-פּרעזידענט, ווענען מיר שיקען איבער אונזערע בעסטע וואונשען און נאָך פיעל גליקליכע יאָהרען און פרוכטבאַרע ארבייט לטובת דער מלוכה. דער חשוב'ער רעדנער גיעט אויך איבער דעם ענטשטעהונג פון דער שוהל און ווענען די וויכטיגע ארבייט ביים דורכפיהרען דעם הערליכען רעמאָנט, וואָס עס איז צו פערדאַנקען די איניציאַטיווע פון די ה"ה: איזראַעלסקי, קירשענבוים, אורבייטעל, פעדערמאַן, פינקעלשטיין און אמבערג. הרב ראַפּאַפּאָרט דריקט אויס די דערמאָנטע עסקנים דעם בעסטען דאַנק און זאָגען פון דער קיעלצער יודישער בעפעלקערונג.

דאַן האָט געהאַלטען א זעהר געלונגענע און פּרעכטיגע רעדע אין פּויליש דער פּראָפעסאָר פון קיעלצער יודישע גימנאַזיע

ה' גרויבאַרד

עס האָט קיין פּאָעזיע — זאָגט דער רעדנער — נישט געשילדערט די גרויסע בעדייטונג פון א שוהל ביי יודען אָבער דאָס דאָזיגע וועט אייך געגוי אָנווייזען די רייכע יודישע פערגאַנגענהייט. פון אייביגע צייטען אָן איז די שוהל געהען די מאַמע און דאָס לעבען פון יודישען פאָלק. ס'איז געווען א סימבאָל פון עקזיסטענץ. וואו נאָר עס איז פערהאַן א שוהל איז א בעווייז, אז דאָרט איז פערהאַן און עס לעבט א יודישער ישוב. אויב פריער וואו אין פּוילען, אין אוקראַינע האָבען יודען מקריב געווען זייערע לעבענס אויף די שטיינער פון די שוהל, האָבען מיר אָבער אין פּוילען אָנגעטראָפען אויף פיעל בעסערע בעציהונגען און בעדינגונגען. דאָ האָט מען אונז געהייסען בויען די שוהלען אלס פעסטונגען, בכדי דאָס לעבען צו היטען און דעם פאָלקס גייסט צו פּלעגען. און דעריבער איז אין פּוילען אזוי ברייט צוואַקסען די יודישע לעהרע און וויסענשאַפט אזוי ארום האָט די שוהל געבראַכט א האַרמאָניע צווישען יודען און פּאָליאַקען, וועלכע האָבען אונז געהאָלפען היטען דאָס לעבען. אונזער וואונש איז, אז די שוהל זאָל היטער פערבלייבען, ווי אַמאָהל, די גייסטיגע פעסטונג פאַר דער יודישער נשמה.

די רעדע פון ה' גרויזבאַרד האָט געמאַכט א טיעפען איינדרוק אויף דעם גאַנצען עולם. בעזונדערס ענטציקט זענען געווען די פאָרשטעהער פון דער מאַכט, וועלכע האָבען צוגעבעטען דעם רעדנער און איהם הערצליך געדאַנקט.

דער סטאַראָסטע האָט דערביי ערקלערט, אז ער האָט פריהער בדעה געהאַט צו רעדען, אָבער פּראָפ. גרויבאַרד האָט איהם מיט זיין הערליכע רעפעראַט פאָלשטענדיג פערטרעטען.

די מוזיק שפּיעלט דאַן דעם פּוילישען און יודישען הימן, מיט וואָס דער פּראָגראַם פון אָוונד האָט זיך פערענדיגט.

דער באַנקעט

שפּעט ביינאַכט איז פאָרגעקומען א גרויסאַרטיגער באַנקעט. וועלכער האָט זיך ווייניג געענדערט פון די אַמאָליגע חסידישע סעודות-מצוה. יודען האָבען פערגעסען אין אלע אַנגעוועהטאַגטע דאגות און קאָפּדרעהעניש, אויפגעהויבען זיך פון אלע גשמיות'דיגע מחשבות און מיט דעם גרעסטען ביער און ברען ארויסגעבראַכט פון זיך די בעהאַלטענע רעזערוואָארען פון נגלק'ס פרייד. מען האָט געהאַט דעם איינדרוק, אז די דאָזיגע פרייד וויל מיט איהר מעכטיגקייט אויסדריקען דעם גרעסטען ווידערשטאַנד אלע מכשולים אויפ'ן וועג פון דערפאָלק'ס אויפלעבונג.

אויפ'ן באַנקעט זענען געהאַלטען געוואָרען פיעל דאַנק-אויסדריקען פאַר דעם גבאים-קאָמיטעט ווען עס איז מיט גרויס מיה געלונגען דורכצופיהרען דעם רעמאָנט און פערהערליכונג פון דער שוהל. דער קאָמיטעט בעשטעהט פון די ה"ה: יאָסיל אורבייטעל, יעקב פעדערמאַן, ליפּא פינקעלשטיין און אברהם אמבערג.

אין א לענגערע רעדע האָט דער בעקאַנטער ציוניסט, גבאי ליפּא פינקעלשטיין געשילדערט די שוועריגקייטען פון גבאים-קאָמיטעט ביז עס איז געלונגען איינצואָרדנען די שוהל ווי זי איז איצט. דאַן האָבען די זיהן פון ר' משה פעפער געדאַנקט פאַר דעם ארויסגעהייזענעם גרויסען כבוד פאַר זייער פערשטאָרבענעם פ א ט ע ר.

עס האָבען נאָך גערעדט די ה"ה ר. לייכטער, טענענבוים, א. א. צום סוף האָט ה' יעקיל קופּערבערג איבערגעגעבען די געברידער פעפער 2 גאָלדענע זשעטאָנען צו דעקאָרירען די גבאים אורבייטעל און פעדערמאַן.

נאָך א לענגערען, געמיינזאַמען טאַנץ איז דער הערליכער באַנקעט פערענדיגט געוואָרען.

ל. ר.

די שטאָדט־גאַזאָרניע

— פערקויפט —

הורט און דעטייל

פרעפּאַרירטע סמאָלע — קאַרבאָלינעאום

און קאָקס

צו בעדייטענד ביליגע פּרייזען

— פיהרט אויס —

גאַז־אינסטאַלאַציעס

וואַנע אייוועלעך

קיכלעך צו קאָכען

אייוועלעך צו וואַרימען

— בעשטעלונגען נעמט אָן —

GAZOWNIA MIEJSKA

MŁODZIANÓW, Tel. 154 skrz. p. 28

התראה!

אזוי ווי ביי אונז אין שטיבעל, לובלסקא 73 געפינט זיך א פערזאָהן יחיאל מייכמאַן וועלכער האָט זיך געשטעלט פאר א איש־אבע צו שטערן דעם דאווינען און צו שלעפען און זידלען אלע גדולי ישראל. יעדען שבת, אויב ער האָט נאָר צייט — קומט ער אין שטיבעל אריין און מאַכט פערשידענע געוואַלדען. עס ווערט ניט געשוינט פון איהם אפילו דער גרעסער רבי שליט"א, וועלכען ער שעלט מיט מיאוסע קללות. א געוויסער שלמה פּאָרמאנסקי האָט זיך אבגענומען דעם כבוד פון זיין רבי'ן של מ"א, האָט דער אויבענדערמאָנטער פערזאָהן איהם עפענטליך געפּאַטשט. ער האָט געבראָכען דערצו, אז דער דורך אונז אלעמען געליבטער און געאכטעטער ר' ירחמיאל גוטמאַן, וועלכער איז בעקאַנט אין זיין הרבצת תורה און מיט זיינע מידות טובות האָט געמוזט אונטערן האָגעל זידלערייען פון דעם פערזאָהן אוועקגיין פון שטיבעל, און מיר האָבן דאדורך היינט אזא איש נכבד.

זענען מיר מתרה, דאָס אויב דער דערמאָנטער יחיאל מייכמאַן וועט נישט אָפּשטעלען זיינע מיאוסע שטיק, וועט די פערענטוואָרטליכקייט פון די דורך אונז געצווינגענע קאָנסעקווענצען פאַלען אויסשליסליך אויף איהם

רדום ג׳ יתרו תרצ"א

בריגשי כבוד: ועד השטיבעל

לובלסקא 98.

פאַריגען ווינטער

איז געשטאָרבען די משה סעפיר'ס אַלמנה... א בחור פון 25 יאָהר, ער האָט נישט געהאַט קיין עלטערען, נאָר איז געוועזן גאַנץ ברידער. איך האָב זיך געווענדעט צום פרעזעס פון דער חברה „ומחי אביזי" מיט דער ביטע צו שיקען א פערזאָהן צו מיין ברוד ראַוויזי. ער האָט מיר געענטפערט, אז מ'וועט זעהן אָבער ביז היינט איז נאָך קיינער נישט געקומען.

גיטל מאַנקעוויטש, האַזל 7.

PRZETARG

Gazownia Miejska w Radomiu sprzeda w drodze przetargu

80 ton smoły preparowanej,
8 ton carbolineum,
5 ton benzolu surowego.

Oferty należy składać w biurze Gazowni Miejskiej, Młodzianów, ulica Gazowa w zalakowanych kopertach z napisem „Oferta na smołe".

Gazownia zastrzega sobie wybór oferenta

Zarząd
Gazowni Miejskiej.

Kino dźwiękowe „ŚWIT"

Dziś i dni następnych

Neapol, śpiewające miasto

ze [illegible] Kiepurą i Brygidą Helm w rolach główn.

Nad program: [illegible] dodatki dźwiękowe.

Kino dźwiękowe ODEON

Od 2 Lutego r. b.

Wspaniały film dźwiękowy p. t.

Noce Upojeń

Dodatki dźwiękowe

Kino „Nowe Czary" Teatr

Dziś i dni następnych

Trójka

w rolach głównych:

Olga Czechowa
i H. A. Schletow

Kino dźwiękowe COEO

Dziś i dni następnych

IGRASZKI PIENIĄDZA

Nad program *dodatki dźwiękowe*

Redaktor Ch. M. Harc

Drukarnia Wyd. „Radomer-Kelcer Leben" Radom, Szewckikowska 20.